

Ж.О. Рыскулова

экономика ғылымдарының магистрі

Л. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,

Астана қ., Қазақстан

zh.ryskulova@mail.ru

БӘСЕКЕЛЕСТІК САЯСАТ ЖӘНЕ ЭКСПОРТҚА БАҒДАРЛАНҒАН ӨНІМДІ ДАМУ

***Аңдатпа.** Қазақстан экономиканың бәсекеге қабілетті моделін таңдап, экономикалық тұрғыдан мықты және гүлденген мемлекет құруға мүмкіндік беретін елдің индустриялық-инновациялық дамуына бағыт алды, өйткені елдің бәсекеге қабілеттілігі ұлттың, мемлекеттік институттар мен бизнестің бәсекеге қабілеттілігін білдіреді. Елімізде жүргізіліп жатқан бәсекелестік саясат осыған бағытталған. Қазақстан Республикасының өңдеу өнеркәсібі мен агроөнеркәсіптік кешенді дамыту, астық пен оны қайта өңдеу өнімдерінің экспортын едәуір ұлғайту, ет-сүт өнімдерінің, өсімдік майының, көкөністердің, жемістердің және мал шаруашылығы мен өсімдік шаруашылығының басқа да өнімдерінің кең ассортиментін өндіру, яғни экспортқа бағдарланған ауыл шаруашылығы өндірісін қолдау және дамыту үшін үлкен әлеуеті бар. Ауылшаруашылық өндірісінің саласына экономикалық факторлар үлкен әсер етеді. Осы саланы мемлекеттік реттеу шикізат пен азық-түлік тауарларының сыртқы сауда әдістеріне негізделеді. Мақалада ауыл шаруашылығы тауар өндірушілерін мемлекеттік қолдау жүйесінің шаралары, агроөнеркәсіптік кешенді мемлекеттік басқару жүйесінің тиімділігін арттыру, Қазақстан Республикасы ауыл шаруашылығының қазіргі жағдайы қарастырылады.*

***Тірек сөздер:** бәсекелестік саясат, экспортқа бағдарланған өңдеу өнеркәсібі, ауыл шаруашылығы өндірісі, даму факторлары, бәсеке қабілеттілігі.*

Кіріспе. Іс жүзінде «бәсекелестік саясат» ұғымы әртүрлі елдерде және әртүрлі жағдайларда әртүрлі тәсілдермен қолданылады. Кең мағынада ол нарықтық бәсекелестікке қатысты барлық стратегияны, соның ішінде сауда саясатын, реттеу саясатын және үкіметтердің жеке және мемлекеттік кәсіпорындар қолданатын бәсекелестікке қарсы іс-шараларға қатысты қабылдаған шараларын қамтиды. Тар мағынада бұл ұғым тауар өндірушілердің бәсекелестікке қарсы практикасын реттейтін заңдар мен шараларға байланысты пайдаланылады.

Әлемдік экономикада орын алған процестер бәсекелестіктің күшеюіне және өндірушілердің бәсекеге қабілеттілігін арттырудың тетіктері мен құралдарын іздеу қажеттілігіне әкелді. Қазақстан экономикасының құрылымы жалпы ел экономикасының сыртқы факторлардың

әсерінен осалдығы және даму факторларының тұрақсыздығы туралы айтады. Бәсекеге қабілеттілікті күшейту мәселесі әсіресе республика экономикасының бірқатар секторларының, атап айтқанда өңдеуші салалар және ауыл шаруашылығының алдында тұр.

Елдің ауыл шаруашылығындағы толыққанды бәсекелестік көптеген шаруашылықтардың ашық бәсекелестік экономика шарттарына баяу бейімделуімен, күшті монополиялануымен, ауыл шаруашылығын мемлекеттік қолдау тетіктерінің төмен нәтижелілігімен, отандық ауыл шаруашылығы өндірісінің тиімсіздігімен және т.б. тежеледі [2]. Ауыл шаруашылығы секторында жүргізілген нарықтық өзгерістерді назарға ала отырып, олардың нәтижелерін және отандық ауыл шаруашылығы өнімдерінің бәсекеге

қабілеттілігіне әсер ету дәрежесін бағалау, экономиканың осы секторын дамытудағы неғұрлым тар орындарды анықтау және ауыл шаруашылығы өнімдерінің бәсекеге қабілеттілік деңгейін арттыру жөніндегі шаралар кешенін әзірлеу қажеттілігі туындайды.

Қазіргі жағдайда бәсекеге қабілеттілік инновациялар мен техника мен технологияларды жаңғыртуға негізделген тұрақты экономикалық өсудің негізгі көзі болып табылады. Жаһандану жағдайындағы елдің экономикалық дамуы көбінесе бәсекеге қабілеттіліктің «жұмсақ» деп аталатын факторларына - адам ресурстарының әлеуетіне, олардың біліктілігіне, жаңа білім, ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялар, іскерлік мәдениет пен бизнес ортасын құруға және жинақтауға байланысты.

Ауыл шаруашылығы ел экономикасындағы стратегиялық маңызды сала болып табылады, өйткені тамақ өнеркәсібімен бірге азық-түлік тауарлары нарығын қалыптастырады және мемлекеттік азық-түлік резервтерін қамтамасыз етеді. Ауыл шаруашылығы секторының даму деңгейі мен сапасына, ең алдымен, елдің азық-түлік қауіпсіздігі байланысты, оған соңғы жылдары ауыл шаруашылығы өндірісінің жаңа техника және технологиялармен жеткіліксіз материалдық-техникалық жабдықталуы, негізгі қорлардың жоғары тозу дәрежесі, өнімнің төмен сапасы, қаптаманың тартымсыздығы және әлсіз ассортименттік саясат, жоғары бағалар, басқару саясатының жетіспеушілігі әсер етті және маркетингтік дағдылар мен табиғи монополистердің тарифтерін реттеудің тиімді тетіктерінің болмауы, азық-түлік тауарларының ішкі нарығының әлсіз қорғалуы, сондай-ақ азық-түлік импорты көлемінің өсуі. Ауыл шаруашылығы өндірісінің даму жағдайы да ұлт денсаулығының көрсеткіші болып табылады.

Зерттеу шарттары мен әдістері. Сауда мен бәсекелестік саясатының өзара әрекеттесуі

туралы мәселе 1996 жылы Сингапурдағы министрлер конференциясында қабылданған шешімнен кейін Дүниежүзілік сауда ұйымының (ДСҰ) жұмыс бағдарламасында қарастырылды. Сауда мен бәсекелестік саясат арасындағы өзара ықпалға қатысты мәселелер, оның ішінде бәсекелестікке қарсы шаралар зерттелді, ДСҰ шеңберінде одан әрі қарауға лайықты проблемалар бөлінді [3].

2010-2021 жылдар аралығында жүргізіліп жатқан индустрияландыру саясаты өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының өндірісін 13,8 трлн. 13,2 трлн. дейін 3,4 есеге ұлғайтуға ықпал етті, бұл ретте осы кезеңдегі жалпы көлем шамамен 84,7 трлн. (индустрияландырудың 1-ші бесжылдығы жылдарында 26,1 трлн., 2-нде – 58,6 трлн) құрады [4].

Өңдеу өнеркәсібінің жалпы қосылған құны 2010 жылғы 2,5 трлн. 2021 жылы 10,8 трлн. дейін 4,3 есеге өсті. Қазақстанда алғаш рет жаңа өнім түрлерін өндіру жолға қойылды: жүк және жолаушылар вагондары, электровоздар, жүк, жеңіл автомобильдер мен автобустар, трансформаторлар, рентген аппаратурасы, жарықдиодты шамдар, титан құймалары мен слабтар, дәрілік заттардың жекелеген түрлері. Өнеркәсіп саясатын іске асыру жылдарында өңдеуші өнеркәсіп кәсіпорындары бюджетке салық аударымдарының сомасын 538,2 млрд. 2157,5 млрд. дейін 4 есеге ұлғайтты.

Саясатты іске асырудың оң нәтижелеріне қарамастан Қазақстан Республикасы өнеркәсібінің инновациялық-технологиялық дамуын келесідей сипаттауға болады:

-2020 жылы сала кәсіпорындарының негізгі қорларының тозуы 39,2% құрады;

-2021 жылы өңдеуші өнеркәсіп экспортының жалпы көлеміндегі жоғары технологиялық өнім экспортының үлесі 15,5% құрады, бұл төмен көрсеткіш болып табылады;

-2020 жылы өңдеу өнеркәсібіндегі кәсіпорындардың инновациялық белсенділігінің төмендігі 15,4% және ЖІӨ-дегі инновациялық өнімнің үлесі 2,1% құрады [4].

Зерттеу нәтижелері. Қазақстан Республикасының Үкіметі 2010 жылдан бастап жалпы ішкі өнімде өңдеуші өнеркәсіп үлесінің құлдырауына байланысты теріс процестерді тұрақтандыру және ұлттық экономиканы әртараптандыру үшін жағдайлар қалыптастыру мақсатында экспортқа бағдарланған өңдеуші өнеркәсіпті құруға бағытталған өнеркәсіптік және инновациялық даму саясатын іске асырады.

Отандық өңдеуші өнеркәсіптің жұмысы елге импортталатын және одан әрі оқшаулау перспективалары жоқ шикізат пен жинақтауыштарға байланысты. Қайта өңдеу өндірістерінде осындай аралық тауарлар импортының үлесі 50 және одан да көп пайызды құрайтындықтан жағдай ауыр. 2021 жылы өңдеуші өнеркәсіп өнімі импортының көлемі \$38,3 млрд құрады және 4729 тауардан тұратын өңдеуші өнеркәсіп тауарларының кең ассортиментімен ұсынылған, көлемі \$100 мыңнан асатын 3200 позиция импортты құрады. Оның ішінде көлемнің 80% 524 тауарға тиесілі. Экономикалық санаттар бойынша өңдеу өнеркәсібінің импортын талдау 2021 жылы аралық тауарлардың 44,6%, тұтыну тауарларының 31,6% және өндіріс құралдарының 23,8% әкелінгенін көрсетеді.

Одан әрі өндіріс үшін пайдаланылатын аралық тауарлардың импорты (шикізат, қосалқы бөлшектер) машина жасау (27%), металлургия (18%) және химия өнеркәсібі (16%) тауарларынан тұрады. Көбінесе автомобиль бөлшектері (\$556,0 млн), жалпақ прокат (\$418,8 млн), шанақтар (4 418,1 млн), полиэтилен (\$257 млн) әкелінеді [4].

Түпкілікті тұтытуда пайдаланылатын тұтыну тауарлары машина жасау тауарларымен (29%), тамақ өнімдерімен (22%) және фармацевтика өнеркәсібімен (12%) ұсынылған. Тұтыну тауарларынан Қазақстан Республикасына жеңіл автомобильдер (\$1337,1 млн), дәрілік заттар (\$1092 млн), ұялы телефондар (\$768,8 млн) және т. б. әкелінеді.

Тауарлар мен қызметтерді (жабдықтар, техника) өндіру процесіне қатысатын құралдар

импортының 92%-дан астамын машина жасау тауарлары алады: деректерді өңдеудің цифрлық блоктары (\$1149,7 млн), есептеу машиналары (\$294 млн), бейнелер мен дауыстарды қабылдауға арналған аппаратура (\$257,4 млн) және т. б. [4].

Салалық құрылымдағы жағдай өңдеу өнеркәсібінің экономикалық қызметінің жекелеген түрлерінің дамуындағы біртектілікті көрсетеді. Кейбір салаларда импортқа тәуелділік 70%-дан асады және экспорттың төмен үлесімен сипатталады: жеңіл, жиһаз, машина жасау өнеркәсіптері, нәтижесінде реттелетін сатып алулардағы осы салалардың елішілік құндылығының төмен үлесі пайда болады. Ел үшін дәстүрлі салаларда (металлургия, химия өнеркәсібі) шетелге төмен өңделген өнімдерді жеткізумен сипатталатын экспортимпорттан асып түседі [4].

Қазақстан Республикасында шағын және орта кәсіпкерлікті мемлекеттік қолдау және дамыту саясаты осы саланың дамуына оң әсерін тигізді (кесте 1) [5].

Кесте 1

Шағын, орта және ірі заңды тұлғалардың саны

	Жылдар					Ауытқу		
	2018	2019	2020	2021	2022	2020/2018	2021/2018	2022/2018
Қазақстан	4374	446687	461983	481732	507238	103,4	104,3	105,3
шағын	424796	437988	453343	472777	497995	103,5	104,3	105,3
орта	6490	6297	6235	6494	6685	99,0	104,2	102,9
ірі	2488	2402	2405	2461	2558	100,1	102,3	103,9

Кесте деректеріне сәйкес жыл сайын тіркелген заңды тұлғалар санының орта

есеппен 5%-ға өсуі байқалады, 2012-2022 жылдары олардың саны 317 926-дан 507 238-ге дейін өсті (189 312 бірлікке немесе 59,5%-ға ұлғайды). Негізгі өсім шағын заңды тұлғалар есебінен (жыл сайын орта есеппен 4,9%-ға ұлғаю) орын алады.

Шағын, орта және ірі заңды тұлғалардың динамикасынан айырмашылығы тұрақсыз сипатқа ие. Шағын заңды тұлғалардан айырмашылығы, орта және ірі заңды тұлғалардың серпіні тұрақты сипатта емес. Соңғы он жылда орта және ірі заңды тұлғалар санының жыл сайынғы өсуі аясында 2016, 2017 және 2019 жылдары олардың саны елеулі емес, бірақ төмендеді (тиісінше 1,3%, 1,4% және 3,1%).

Қазақстан Республикасының экспорты мен импортының тауарлық құрылымын қарастырайық (кесте. 2) [5].

Кесте 2

Экспорт пен импорттың тауарлық құрылымы, пайызбен

	Экспорт			Импорт		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Машиналар, жабдықтар, көлік құралдары, аспаптар мен аппараттар	2,8	3,3	4,6	46,4	40,3	40,5
Минералды тыңайтқыштар	66,0	65,9	67,8	5,6	6,6	6,5
Химия және онымен байланысты салалардың өнімдері (резеңке мен пластмассаны қоспағанда)	6,0	5,2	5,5	14,7	16,1	16,7
Жануарлар мен өсімдіктерден алынатын өнімдер, дайын азық-түлік	7,1	6,2	6,6	10,5	11,9	12,0

тауарлары						
Металдар және олардан жасалған бұйымдар	16,0	17,4	14,0	10,6	10,4	10,2
Басқалары	2,1	2,0	1,5	12,2	14,7	14,1

Кесте деректеріне сәйкес, машиналар, жабдықтар, көлік құралдары, аспаптар мен аппараттар импортының көлемі 2021 және 2022 жылдары 2020 жылмен салыстырғанда төмендеді, ал экспорт үлесі өсті. Жануарлар мен өсімдіктерден алынатын өнімдер, дайын азық-түлік тауарлары тобы бойынша экспорт көлемі азайып, импорт көлемі ұлғайды. Металдар мен олардан жасалған бұйымдар тобы бойынша экспорт пен импорт көлемінің азаюы байқалады.

Әлемдік азық-түлік нарығының қазіргі заманғы жай-күйінің әртүрлі теорияларына талдамалық тәсілді, сондай-ақ ауыл шаруашылығы өнімдері экспортының нарығын кеңейтудегі Қазақстан өңірлерінің экономикалық мүмкіндіктерін ескере отырып, жоғары сапалы бәсекеге қабілетті өнім өндірісі сапаның халықаралық стандарттарына жауап беруі тиіс. Ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілерді мемлекеттік қолдаудың тиімділігін бағалау қарқынды технологияларды пайдалануға және өндірісті оңтайландыруға бағытталуы тиіс.

Қазақстанда аграрлық сала түбегейлі өзгеруді қажет етеді және келесі проблемаларды шешуге байланысты: әлемдік стандарттар бойынша ауыл шаруашылығы өнімдерінің сапасы қанағаттанарлықсыз; моральдық және физикалық тозған материалдық-техникалық базаның жоғары үлесі, айналым қаражатының тапшылығы; агроөнеркәсіптік кешеннің үш саласының кәсіпорындары арасындағы өзара қарым-қатынастардың пәрменді тетігінің болмауы.

Зерттеу нәтижелерін талқылау. Бәсекелестік саясат пен сауданың өзара іс-қимыл мәселелері бір жағынан сауда саясаты, екінші жағынан даму мен бәсекелестік саясат арасындағы өзара іс-қимылға бағытталған. Негізгі проблемаларға жатады: сауда мен

бәсекелестік саясаттың даму мен экономикалық өсуге қатынасы; кәсіпорындар мен қауымдастықтар қолданатын бәсекелестікке қарсы әдістердің халықаралық саудаға әсері; мемлекеттік монополиялар мен реттеу; инвестициялық және бәсекелестік саясат арасындағы қатынас; бәсекелестік саясат пен зияткерлік меншік құқықтарының сауда аспектілері арасындағы қатынас; сауда саясатының бәсекелестікке әсері. Елдің агроөнеркәсіптік кешенін дамыту жөніндегі ұлттық жобаны іске асыру қорытындылары ауыл шаруашылығында жұмыспен қамтылған бір адамға шаққандағы еңбек өнімділігін 76,2 млрд. дейін ұлғайту, қайта өңделген өнім үлесін 70% дейін жеткізе отырып, сала өнімінің экспортын \$6,6 млрд. дейін ұлғайту, ауыл шаруашылығы саласы қызметкерлерінің жалақысын 2025 жылы 115,4 мыңнан 230,8 мыңға дейін арттыру болады, экожүйеге 350 мың фермерлік және үй шаруашылығын тарту және 1 млн ауыл тұрғынының табысын ұлғайту, ауыл шаруашылығында 500 мың адамға дейін жұмыспен қамтамасыз ету [6].

Экспортты әртарапандырудың негізгі локомотиві жеке сектор болып табылады, сондықтан мемлекеттер шағын ішкі экономикадан тыс сыртқы нарықтарға қолжетімділікті кеңейту арқылы экспорттық мүмкіндіктерін дамыту және арттыру мақсатында өз кәсіпорындарын қолдайды [7]. Көптеген елдерде өнеркәсіптің өсуі ірі дамыған нарықтарға қол жетімділікті қамтамасыз ететін қолайлы жағдайлар жасаумен байланысты болды (мысалы, экспорттық субсидиялар, салық демалыстары, қаржыландыруға қол жетімділікті жеңілдету). Қосылған құны жоғары экспорты сапалы тауарлар, жұмыстар мен көрсетілетін қызметтер өндірісін ынталандырады, экономиканың даму қарқынын жеделдетеді, өңдеуші секторға шетелдік капиталдың ағынын қамтамасыз етеді және әлемдік шикізат нарықтарындағы бағалардың тұрақсыздығы жағдайында мемлекеттік бюджетке қаражат түсімдерінің көздерін

әртарапандыруға ықпал етеді [8].

Қорытынды. Ауыл шаруашылығы экспортының мүмкіндіктері тауарларды әкетуге кедергі келтіруден, еңбек өнімділігі деңгейінің төмендігінен, елдің экспорттық әлеуетін іске асыруға жағдай жасау жөніндегі шаралар кешенінің тиімсіздігінен аз дәрежеде пайдаланылады.

Ғылыми әдістер ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының жай-күйін объективті және жүйелі факторлық талдауға негізделуге тиіс. Экспортты ынталандыру мен қолдаудың қаржылық әдістерін, атап айтқанда кредиттерді субсидиялау мен экспорттық тәуекелдерді сақтандыруды пайдалану қажет. Қаржы факторларына тікелей субсидиялар, экспорттаушылардың қаржы қаражатын алуына мемлекеттік кепілдіктер, салықтық жеңілдіктер, тауарлардың экспортына салықтарды қайтару; азық-түлік және ауыл шаруашылығы шикізатының тұтыну нарығындағы бағаларды тұрақтандырудың баға әдістері; экспортқа бағдарланған ауыл шаруашылығы өнімдерінің негізгі түрлері бойынша сұраныс пен ұсыныс болжамдарын есептеу әдістемесі жатады.

Ұсынылып отырған әдістемелерді пайдалану тиімді мемлекеттік және мемлекетаралық өзара қарым-қатынастарды құру бойынша пәрменді шараларды әзірлеуге, халықаралық деңгейге бір мезгілде шыға отырып, ішкі жалпы аграрлық нарықта өнім мен азық-түлік өндіру көлемінің өсуіне ықпал ететін болады.

Аграрлық саланың ерекшеліктерінің бірі- ауыл шаруашылығы өндірісінің маусымдылығы және өндірістің тиімділігі тікелей байланысты қатаң табиғи-климаттық жағдайлар, бұл ауыл шаруашылығы құрылымдарының нәтижелілік көрсеткіштеріне (салымдардың өтелуіне) және мемлекеттік қолдаудың тиімділігін сенімді бағалауға әсер етеді.

Әлемдік тәжірибені зерделеу негізінде экспортқа бағдарланған ауыл шаруашылығы өнімдері мен азық-түлікті өндіру кезінде

мемлекеттік қолдауды қалыптастырудағы мұндай тәсіл Қазақстанның ауылдық өңірлері бойынша өнім өндірудегі ауыл шаруашылығы

құрылымдарын жүйелендіруді, Қазақстанда мемлекеттік реттеу ұсыныстарын әзірлеуді талап етеді.

Әдебиеттер тізімі

1. Дюсембекова, Ж.М. Формирование конкурентных факторов индустриально-инновационного развития Республики Казахстан в современных условиях [Текст] / Ж.М. Дюсембекова, А.Б. Жанбозова // Научный журнал НИУ ИТМО. Серия «Экономика и экологический менеджмент». - №2, 2015. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-konkurentnyh-faktorov-industrialno-innovatsionnogo-razvitiya-respubliki-kazahstan-v-sovremennyh-usloviyah/viewer>
2. Бильдебаева, А.Б. Инновации и конкурентоспособность национальной экономики [Текст] / А.Б. Бильдебаева // Наука и образование сегодня - №4 (15), 2017. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsii-i-konkurentosposobnost-natsionalnoy-ekonomiki/viewer>
3. [World Trade Organization Ministerial Conference of 1996 - Wikipedia Access mode: https://en.wikipedia.org/wiki/World Trade Organization Ministerial Conference of 1996](https://en.wikipedia.org/wiki/World_Trade_Organization_Ministerial_Conference_of_1996)
4. Программа развития внутривосточной ценности и экспортоориентированных производств. Режим доступа: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2200000452>
5. Краткие итоги социально-экономического развития региона. Режим доступа: <https://stat.gov.kz/ru/region/zhambyl/>
6. Официальный информационный ресурс. Премьер - Министра Республики Казахстан. Режим доступа: <https://primeminister.kz/ru>
7. Диверсификация экспорта для роста и макроэкономической стабильности. Справочный документ для дискуссии в формате круглого стола на Министерской конференции 17-я Министерская Конференция по Центральноазиатскому Региональному Экономическому Сотрудничеству 15 ноября 2018 г. Ашхабад, Туркменистан. Режим доступа: <https://www.carecprogram.org/uploads/2018-17th-MC-Background-Note-ru.pdf>
8. Об утверждении Государственной программы индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2020 – 2025 годы. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900001050>

Материал поступил в редакцию 11.01.23

Ж.О. Рыскулова - Евразийский национальный университет имени Л.Гумилева, Астана, Казахстан

КОНКУРЕНТНАЯ ПОЛИТИКА И РАЗВИТИЕ ЭКСПОРТООРИЕНТИРОВАННОЙ ПРОДУКЦИИ

Аннотация. Казахстан выбрал конкурентоспособную модель экономики и взял курс на индустриально-инновационное развитие страны, которое позволит построить экономически сильное и процветающее государство, ведь конкурентоспособность страны подразумевает конкурентоспособность нации, государственных институтов и бизнеса. Именно на это направлена проводимая в стране конкурентная политика [1]. Республика Казахстан имеет большой потенциал для развития обрабатывающей промышленности и агропромышленного комплекса, значительного увеличения экспорта зерна и продуктов его переработки, производства широкого ассортимента мясо-молочной продукции, растительного масла, овощей, фруктов и другой продукции животноводства и растениеводства, то есть поддержки и развития экспортоориентированного сельскохозяйственного производства. На отрасль сельскохозяйственного производства большое влияние оказывают экономические факторы. Государственное регулирование данной сферы основывается на методах внешней торговли сырьем и продовольственными товарами. В статье рассматриваются меры государственной системы поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей, повышения эффективности системы государственного управления агропромышленным комплексом, современное состояние сельского хозяйства Республики Казахстан.

Ключевые слова: конкурентная политика, экспортоориентированная обрабатывающая промышленность, сельскохозяйственное производство, факторы развития, конкурентоспособность.

COMPETITIVE POLICY AND DEVELOPMENT OF EXPORT-ORIENTED PRODUCTS

Abstract. Abstract. Kazakhstan chose a competitive model of the economy and set a course for industrial and innovative development of the country, which will allow building an economically strong and prosperous state, because the country's competitiveness implies the competitiveness of the nation, state institutions and business. This is what the country's competitive policy is aimed at [1]. The Republic of Kazakhstan has great potential for the development of the manufacturing industry and the agro-industrial complex, a significant increase in the export of grain and its processing products, the production of a wide range of meat and dairy products, vegetable oil, vegetables, fruits and other products of animal husbandry and crop production, that is, support and development of export-oriented agricultural production. The agricultural industry is greatly influenced by economic factors. The state regulation of this area is based on the methods of foreign trade in raw materials and food products. The article considers measures of the state system of support for agricultural producers, increasing the efficiency of the system of state management of the agro-industrial complex, the modern state of agriculture of the Republic of Kazakhstan.

Key words: competitive policy, export-oriented manufacturing industry, agricultural production, development factors, competitiveness.

Reference

1. Dyusembekova, J.M. Formirovanie konkurentnyh faktorov industrial'no-innovacionnogo razvitiya Respubliki Kazahstan v sovremennyh usloviyah [Formation of competitive factors of industrial and innovative development of the Republic of Kazakhstan in modern conditions] [Text] / J.M. Dyusembekova, A.B. Zhanbozova // Scientific Journal of ITMO National Research University. "Economics and Environmental Management". - №2, 2015. Access mode: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-konkurentnyh-faktorov-industrialno-innovatsionnogo-razvitiya-respubliki-kazahstan-v-sovremennyh-usloviyah/viewer> [in Russian]
2. Bildebayeva, A.B. Innovacii i konkurentosposobnost' nacional'noj ekonomiki [Innovations and competitiveness of the national economy] [Text] / A.B. Bildebayeva // Science and Education today - No.4 (15), 2017. Access mode: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsii-i-konkurentosposobnost-natsionalnoy-ekonomiki/viewer> [in Russian]
3. World Trade Organization Ministerial Conference of 1996 - Wikipedia Access mode: https://en.wikipedia.org/wiki/World_Trade_Organization_Ministerial_Conference_of_1996 [in English]
4. Programma razvitiya vnutristranovoj cennosti i eksportoorientirovannyh proizvodstv [The program for the development of domestic value and export-oriented industries] Access mode: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2200000452> [in English]
5. Kratkie itogi social'no-ekonomicheskogo razvitiya regiona [Summary of the socio-economic development of the region]. Access mode: <https://stat.gov.kz/ru/region/zhambyl/> [in Kazakh]
6. Official information resource. The Prime Minister of the Republic of Kazakhstan. Access mode: <https://primeminister.kz/ru> [in Russian]
7. Diversifikaciya eksporta dlya rosta i makroekonomicheskoy stabil'nosti Spravochnyj dokument dlya diskussii v formate kruglogo stola na Ministerskoj konferencii 17-ya Ministerskaya Konferenciya po Central'noaziatskomu Regional'nomu Ekonomicheskomu Sotrudnichestvu 15 noyabrya 2018 g. Ashkhabad, Turkmenistan [Export Diversification for Growth and Macroeconomic Stability Background paper for the round table discussion at the Ministerial Conference 17th Ministerial Conference on Central Asian Regional Economic Cooperation November 15, 2018 Ashgabat, Turkmenistan]. Access mode: <https://www.carecprogram.org/uploads/2018-17th-MC-Background-Note-ru.pdf> [in Russian]
8. Ob utverzhdenii Gosudarstvennoj programmy industrial'no-innovacionnogo razvitiya Respubliki Kazahstan na 2020 – 2025 gody [On the approval of the State Program of industrial and innovative

development of the Republic of Kazakhstan for 2020 – 2025]. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900001050>
[in Russian]

Мақалаға сілтеме: Рыскулова, Ж.О. Бәсекелестік саясат және экспортқа бағдарланған өнімді дамыту [Текст] / Ж.О. Рыскулова // Dulary University Хабаршысы. – 2024. - №1. – Б. 220-227 <https://doi.org/10.55956/JWOI2561>